

Freuds sofa

Toen Sigmund Freud in 1938 uit Wenen vluchtte voor de nazi's, nam hij zijn sofa mee. Het meubelstuk is te zien in het Freud Museum in de Londense wijk Hampstead, in het huis waar Freud zich vestigde na zijn vlucht en waar hij overleed.

Foto Getty

Een zacht exemplaar waarin je lekker kunt wegzakken of juist een harde 'werkbank'? **Psychoanalyticus Rolien van Mechelen** sprak 52 vakgenoten over hun divan.

Door **Margreet Vermeulen** Foto's **Mayke Arts**

Het bankwezen

In de VS gaan psychoanalytici naar de Analytic Couch Company om een professionele divan te kopen. In Nederland moet de analyticus naar de meubelboulevard. Of Marktplaats. Of Hästens. Met als gevolg dat de ene cliënt terecht komt op een peperdure, lederen designbank, terwijl de ander zich tevreden moet stellen met een tweedehands Ikea bed, met daarover een doek die de administratie van de psychiater aan het oog moet onttrekken.

Een sofa die Oosterse wellust uitstraalt, zoals het origineel van Freud, de uitvinder van de psychoanalyse, zult u niet gauw vinden. Dat blijkt uit het boek *Freud in de Sofa, de bank in de praktijk* van de psychoanalyticus Rolien van Mechelen. Ze interviewde 52 vakgenoten over wat de bank voor hen betekent. En wat ze hopen te bereiken met een bepaalde kleur, stof of stijl. Mayke Arts maakte er foto's bij.

Het prestige van de psychoanalyse is, honderd jaar na zijn introductie in Nederland, verbleekt. Het is geen verplichte kost meer aan de universiteit. Instellingen voor geestelijke gezondheidszorg werken met kortdurende therapieën, vaak cognitieve gedragstherapie. Maar er gaan nog steeds mensen in analyse: op jaarbasis liggen zeshonderd Nederlanders drie tot vijf keer per week bij hun 'shrink' op de bank, te wroeten in hun kindertijd.

Het is nooit zomaar een bank, die sofa. Hij mag niet te hoog zijn, want dan voelt de cliënt zich misschien 'geëxposeerd'. En niet te laag, want dan praat je over het hoofd van de analysant heen. De ene analyticus wil een 'warme' of 'beschermende' bank, of ziet de bank zelfs als een 'schoot'. De ander wil vooral geen 'knuffelhoek'. Huiselijkheid is een term die vaak terugkomt. 'Een huiselijke sofa stelt gerust. Je wilt het analyseren niet in het medische vlak trekken. Je wilt de patiënt niet het gevoel geven dat hij op de operatietafel ligt', zegt kinderpsychiater en psychoanalyticus David de Levita.

Een moderne bank symboliseert voor veel analyticus de opvatting dat psychoanalyse, ruim honderd jaar oud, nog altijd bestaansrecht heeft.

Ook over de kleur is uitvoerig nagedacht. De ene behandelaar wil een rustgevende kleur (grijs) en de ander een warme kleur (geel). En rood? Met rood verleid je de cliënt tot kleur

bekennen, zegt Bas van der Hek, psychiater en psychoanalyticus.

Sommige psychoanalytici gaan zelf weleens op hun divan liggen. Of ze laten er logés op slapen, met als gevolg dat een cliënt van Janni Leeuwis-Jonker ooit een verwaalde condoomverpakking uit de bank plukte. Anderen gruwen daarvan. 'Het is de plek van mijn cliënten. Dus er wordt geen biertje op gedronken. En je vrijt er niet op. Daardoor blijft de bank een beetje losstaan van allerlei persoonlijke associaties', aldus psychoanalyticus Freek Pannekoek.

De sofa behoort tot de standaarduitrusting van de psychoanalyticus, met dank aan Freud, die als eerste de sofa gebruikte. In zijn beginperiode om patiënten te hypnotiseren, later om ze vrijuit te laten associëren tijdens de analyse. Liggen ontspant. En wie ontspannen is, kan makkelijker stilstaan bij gedachten die spontaan in hem opkomen. De behandelaar zit, net als Freud destijds, achter het hoofdende van de divan. Freud wilde niet de hele tijd aangestaard worden. En voor de cliënt is het prettig dat hij niet afgeleid of beïnvloed wordt door de gezichtsuitdrukkingen van de behandelaar. En soms is het mooi meegenomen dat je als cliënt ongemerkt een beetje kan huilen.

Lange tijd kreeg de analysant standaard een papiertje onder het hoofd, vanwege de hygiëne. Veel behandelaren vinden dat te klinisch, zo'n krakend stuk papier. 'Het geeft ook een gevoel van: hup een schoon dingetje erover, hup volgende patiënt', zegt arts en kinderpsychoanalyticus Irene Mettrop-Wurster. Een van de oplossingen is: voor elke cliënt een eigen kussensloopje, dat in de zomervakantie gewassen wordt. Anderen hebben voor elke patiënt een apart doekje dat het hoofdkussen bedekt. Hansa van Ramshorst, die een psychotherapiepraktijk heeft in Amsterdam, haalt na elke sessie een tissue met getinte wax over haar leren daybed, een kostbaar geval van vijfduizend euro dat zich tooit met de naam 'Living Platform'.

Maar uiteindelijk, relativeert Freek Pannekoek, doet het er niet zoveel toe wat voor sofa je hebt. 'Als je je werk maar goed doet.'

Rolien van Mechelen-de Goede en Mayke Arts: *Freud in de Sofa, De bank in de praktijk*. Uitgeverij De Nieuwe Lelie; 136 pagina's; € 35.

↑ ANS VAN BLOKLAND

'Het is hier niet bedreigend, je hoeft je hier niet te verdedigen, je mag er zijn. De sofa (...) geeft een gevoel alsof je op schoot ligt, niet echt natuurlijk, maar toch wel.'

↑ THIJS DE WOLF

'Het is een antieke notenhouten bank, met houtsnijwerk. De pootjes lijken op dierenklauwen (...) Ik heb het hele handeltje meteen laten opknappen en verversen. Het binnenwerk was nog van stro.'

↑ MINKE DE JONG

'Mijn sofa is denk ik een reactie op de kale divan waarop ik zelf in leeranalyse was. (...) Hij is een beetje slordig misschien, niet echt heilig, niet heel netjes, maar gewoon een beetje zoals ik ben.'